

Никола Прерадовић*

*Институт за стратегијска истраживања,
Универзитет одбране, Београд*

„БАУК ПРЕД НАШИМ ВРАТИМА” – МОЖЕ ЛИ РУСКА ПРЕТЊА ДА УЈЕДИНИ ЕВРОПУ?***

Сажетак

Када је француски председник Емануел Макрон на екстравагантан начин упоредио руског лидера Владимира Путина и његову политику са злим митолошким бићем, „бауком на прагу Европе”, он је одразио, у бројним европским престоницама уврежену перцепцију агресивне и експанзионистичке Русије која угрожава безбедност читавог континента. Идеја акутне руске претње је постала звезда водиља убрзане милитаризације држава чланица Европске уније (ЕУ) и покушаја унапређења заједничких одбрамбених капацитета. Иницијална каписла таквом развоју био је рат у Украјини, међу заговорницима веће интеграције и аутономије у сектору одбране представљен као потенцијална прекретница за европску безбедност, али и као

* Имејл адреса: nikola.preradovic@mod.gov.rs;
ORCID: 0009-0007-9571-4258.

** Овај рад је представљен је у оквиру конференције „Перспективе политичких наука у савременом друштву IV”, одржане 4–5. децембра 2025. године у организацији Института за политичке студије, Београд.

својеврсни коперникански обрт који ће дуготрајну фантазију о европској стратешкој аутономији, независној од променљивих приоритета Сједињених Америчких Држава, приближити реалности. Циљ овог рада састоји се у преиспитивању претпоставке о оваквој улози рата у Украјини, на два основна начина. Прво, доводи се у питање сама кредибилност идеје о руској претњи која угрожава цео континент. Друго, указује се да деловање Москве, услед различите перцепције претње и дивергентних интереса, не изазива једнаки степен забринутости код свих држава ЕУ. Основна хипотеза рада је да наглашавање руске претње није довољан фактор за успостављање кохезивног и јединственог приступа држава ЕУ питањима одбране и безбедности. Ослањајући се на претпоставке теорије равнотеже претње за разматрање одлука о уравнотежавању и равнотежу интереса да би се осликали дивергентни интереси унутар ЕУ, у раду се указује на изазове са којима се суочава једна заједница суверених држава када треба да се понаша као велика сила у анархичном међународном систему.

Кључне речи: Русија, Европска унија, рат у Украјини, одбрана, претња, национални интерес

УВОД

„Русија никада није онолико јака колико изгледа, али никада није ни онолико слаба колико се чини” је често коришћен цитат чије ауторство је упитно, а повремено се приписује и чувеном аустријском дипломати, кључном архитекти Бечког конгреса, кнезу Метерниху (*Klemens Wenzel Lothar von Metternich*) (Marangé 2019, 50). Он се реферише на привидно непремостиву разлику између реалне руске моћи

и њене, учестало неусклађене, перцепције. Тај раскорак је темељ било преувеличавања, било занемаривања претње коју Москва представља за друге. Савремени европски контекст карактерише обнова и интензивирање наратива о руској опасности за континенталну безбедност, поготово од почетка рата у Украјини. Најбољу артикулацију алармистичког тренда пружа изјава актуелног француског председника Емануела Макрона (*Emmanuel Macron*) у којој свог руског колегу Владимира Путина (*Владимир Владимирович Путин*), а последично и руску политику, назива „бауком на прагу Европе”. За разлику од глобално популарног, бенигног и стереотипа лишеног баука Шрека, протагонисте истоименог филма, ово поређење за циљ има директну асоцијацију на зло митолошко биће, односно „предатора” који мора да „једе зарад сопственог опстанка” (Cohen 2025b). Таквом реториком се капацитети Русије повезују са агресивним и експанзионистичким намерама уобличавајући слику претње континенталних размера. Наизглед рационалан одговор европских држава на тај акутан изазов њиховој безбедности, који је рат у Украјини учинио очигледним, је убрзана милитаризација и унапређење заједничких одбрамбених капацитета, укључујући обнову идеје о европској стратешкој аутономији независној од флукутирајућих приоритета Сједињених Америчких Држава (САД), чији фокус је све више на Индо-Пацифику и кључном геополитичком ривалу, Кини.

Циљ овог рада је довођење у питање наведене претпоставке о рату у Украјини и руској претњи генерално као прекретници која ће летаргичне одбрамбене капацитете европских земаља претворити у јединствен фронт способан да аутономно пројектује моћ и одвраћа непријатеље. То се чини на два основна начина. Прво, преиспитује се кредибилност самог конструкта Русије као реалне опасности за целокупну европску безбедносну архитектуру. Заједничка претња јесте важан фактор формирања уравнотежавајућих коалиција. Уосталом, само формирање Европске заједнице,

касније Европске уније (ЕУ), је великим делом било мотивисано потребом економске консолидације разореног континента ради уравнотежавања Совјетског Савеза (СССР) након краја Другог светског рата (Rosato 2011, 2). Међутим, савремена Русија, за разлику од некадашњег комунистичког колоса, не представља потенцијалног хегемона. Њена моћ је знатна, али недовољна да угрози целокупну европску безбедносну архитектуру. Друго, у одсуству претње да један актер загосподари читавим континентом, дивергентни интереси чланица ЕУ ће отежати успостављање кохезивног и јединственог става уније према питањима одбране и безбедности. Растрзана између тежње ка већој стратешкој аутономији и жеље да задржи амерички ангажман у оквиру НАТО, између потребе за већом интеграцијом и инсистирања чланица да се очувају прерогативи националних држава, једна *sui generis* организација, попут ЕУ, има проблем да аутономно пројектује моћ у маниру традиционалних великих сила.

Методолошки рад почива на квалитативној анализи садржаја, где се као примарни извори података користе изјаве званичника и стратешки документи релевантних актера, и студији случаја, која се користи за теоријску анализу карактера руске претње од почетка рата у Украјини и могућег одговора ЕУ, али и њених појединачних држава чланица, на исту. Доминантна теоријска парадигма која се примењује у раду је реализам, ослањајући се примарно на теорију равнотеже претње ради разматрања карактера руске опасности за ЕУ, а онда и равнотежу интереса приликом анализе дивергентних интереса и погледа на развој самосталнијих капацитета у секторима одбране и безбедности унутар уније.

УРАВНОТЕЖАВАЊЕ ПРЕТЊЕ И/ИЛИ ИНТЕРЕСА?

Како државе одговарају на претње? То је једно од централних питања које Стивен Волт (*Stephen Walt*) разматра у свом класику *Порекло савеза (The Origins of Alliances, 1987)*. Он се пита „да ли државе траже савезнике како би уравнотежавале претећу силу, или ће пре да се сврстају уз државу која је највећа претња?” (Walt 1987, 3). Његова основна претпоставка је јасна, оне су много склоније уравнотежавању него сврставању уз јачег. Међутим, за разлику од традиционалне равнотеже снага, Волт указује да државе примарно уравнотежавају претњу, а не укупну моћ (5). То значи да оне могу да уђу у савез и са моћнијом страном ако слабија представља већу претњу (Nedeljković 2025, 111). На тај начин је могуће објаснити удруживање западноевропских држава са глобално најмоћнијом силом, САД, ради уравнотежавања СССР. Непосредна претња има примат у односу на укупну моћ актера у систему.

Друго релевантно питање је шта конституише претњу? Према класичном приступу равнотеже снага то је она сила која је најмоћнија, односно потенцијални глобални или регионални хегемон. Дакле, сила која ужива привилеговану позицију у систему. За Волта је, са друге стране, моћ важан, али не и једини елемент претње. Уз свеукупну моћ, он као факторе истиче и географску близину, суседи лакше могу да угрозе безбедност него удаљени актери, офанзивне капацитете, који се односе на способност да се наруши суверенитет и територијални интегритет друге државе по прихватљивој цени и перцепцију агресивних намера, која мотивише угрожене земље да формирају уравнотежавајућу коалицију (Walt 1987, 21–26). Они заједно чине дијапазон чинилаца које државници морају да размотре приликом идентификовања и формулисања адекватног одговора на акутну или потенцијалну опасност. Уколико постоји таква претња, основни циљ политике је заштита националне безбедности, односно виталних интереса који се сматрају

толико легитимним да се морају успешно сачувати и у случају рату (Lippmann 1943, 51). За Волтера Липмана (*Walter Lippmann*) то је, уосталом, одувек било евидентно државницима који су исправно разумели своје одговорности (51).

Са друге стране, у одсуству јасно идентификоване претње великих пропорција, остаје питање којом логиком ће се водити државе приликом доношења одлука о уравнотежавању и подношењу трошкова истог или одабиру неке друге стратегије, попут сврставања уз јачег. Како примећује Рандал Швелер (*Randall Schweller*), „Волт не нуди теорију савеза колико теорију начина на који државе одговарају на спољну претњу” (Schweller 1994, 83). Указујући на доминантну *status quo* пристрасност таквог приступа, Швелер развија теорију равнотеже интереса, враћајући профит као мотив сврставања ревизионистичких држава. На основу односа актера према поретку, дакле диференцираних интереса, он разликује „лавове”, задовољне силе, „овце”, слабе државе неспремне да носе трошкове очувања или промене постојећег стања, од „вукова”, трансформативних сила које угрожавају сам систем, и „шакала”, опортунистичких заговорника делимичне модификације актуелне констелације (100–104). Не претендујући да одреди све наведене типове силе, овај рад употребљава концепт „шакала”. То су актери незадовољни елементима постојећег стања, који ипак вреднују оно што поседују, па ће у покушајима промене *status quo* избегавати радикалније ризике. Такво деловање је присутно и код појединих држава чланица ЕУ, док широм Европе јачају политичке снаге које у маниру „шакала” заговарају модификације односа између Брисела и националних влада. Дакле, у ситуацији када егзистенција није угрожена, опсег циљева актера је знатно шири од опстанка, а логика профита има важну улогу у одабиру стратегије. Тада је уравнотежавања један од, али не и једини рационални избор.

КОЛИКА ЈЕ ПРЕТЊА РУСИЈА?

Од почетка рата у Украјини наратив о руској претњи доминира у дискурсу највиших европских политичких и војних званичника. Немачки канцелар Фридрих Мерц (*Friedrich Merz*) је истакао да се Европа суочава са „дубоком претњом” за безбедносну архитектуру континента, док је министар спољних послова те земље, Јохан Вадефул (*Johann Wadephul*), нагласио да, према обавештајним подацима, Русија тежи да макар створи могућност рата против НАТО до 2029. године (Connor 2025; The Guardian 2025c). За француског председника Макрона нема сумње да је Москва „дестабилизујућа сила, која покушава да ревидира границе и прошири своју моћ” (The Guardian 2025c). Једнако алармантне су и изјаве високе представнице ЕУ за спољне послове и безбедносну политику Каје Калас (*Kaja Kallas*) да ако председник Путин не буде заустављен, он се неће зауставити (EU 2025). Слично стање узбуне преовладава и у војним круговима. Најбољи пример пружа критикована констатација начелника француског Генералштаба генерала Фабијена Мандона (*Fabien Mandon*) да Француска „мора бити спремна да губи своју децу” уколико жели да се заштити у потенцијалном сукобу са Русијом (Cohen 2025a). Са друге стране, Кремљ континуирано одбацује овакав наратив, који председник Путин описује као „хистерију” и „бесмислицу” (President of Russia 2025). Циљ овог поглавља је да, у мору реторичких оптужби и њиховог негирања, испита реалне димензије руске опасности за европску безбедносну архитектуру. Основни алати за то разматрање су фактори који у оквиру теорије равнотеже претње конституишу претњу, односно свеукупна моћ, офанзивни капацитети, географска близина и агресивне намере.

Свеукупна моћ једне земље се односи на укупну количину ресурса које она поседује. Како измерити укупну моћ једне државе? То је традиционално један од великих изазова проучавања међународне политике, а различити

аутори су се ослањали на нешто другачије критеријуме. Као релевантне индикаторе моћи Волт наводи број становника, индустријске и војне капацитете и технолошку вештину државе (Walt 1987, 22). За Кенета Волца (*Kenneth Waltz*) то су: величина становништва и територије, економска способност, опремљеност ресурсима, војна снага, политичка стабилност и вештина (Vlc 2008, 145). Ханс Моргентау (*Hans Morgenthau*) као елементе националне моћи наводи: географију, природне ресурсе, индустријске капацитете, војну готовост, становништво, национални карактер и морал, квалитет дипломатије и владе (Morgentau 2014, 111–145). У складу са сензибилитетом класичног реализма, он ставља већи акценат на одређене карактеристике које се подводе под уметност државништва, као што је квалитет дипломатије и владе у спровођењу спољне политике земље. Због своје парсимонијности и поузданости за потребе рада користи се приступ класика офанзивног реализма, Џона Миршајмера (*John Mearsheimer*), дилеми мерења моћи у међународним односима. Он сматра да је овај концепт „у срцу међународне политике” заснован на одређеним материјалним капацитетима којима актери располажу. Миршајмер наглашава да државе располажу са две основне врсте моћи: сакривена, односно латентна и војна моћ. Сакривена моћ је, као друштвеноекономски чинилац, утемељена на величини становништва и богатству једне државе. Она чини базу која омогућава изградњу војних снага, као најважнијег ефективног вида моћи у систему у коме је сила *ultima ratio* политике (Miršajmer 2017, 91).

У погледу латентне моћи руски капацитети нису занемарљиви. Њена популација, процењена на око нешто више од 143 милиона, је девета глобално, али прва међу европским државама (Worldometer 2025). Економија земље је једанаеста највећа у погледу номиналног БДП, а четврта када се овај индикатор посматра по паритету куповне моћи (World Bank 2025). Међутим, у поређењу са комбинованим економским и демографским показатељима европских

држава, Русија заостаје. Тако је њен номинални БДП мањи од италијанског, француског, британског и немачког, а укупно становништво ЕУ, дакле без Уједињеног Краљевства, са око 450 милиона је више него три пута бројније (World Bank 2025; Eurostat 2025).

Сличан тренд је присутан и у погледу војне моћи. Према рангирању на основу „Глобал фајерпауер” (*Global Firepower*) индекса за 2025. годину руска војска је друга најснажнија глобално, али се шест других европских војних снага, укључујући и Украјину, налазе у првих двадесет (*Global Firepower* 2025). Војни буџет Москве, који од почетка рата у Украјини континуирано расте, је 2024. године износио близу 146 милијарди долара, док је збирни буџет држава чланица ЕУ исте године био 343 милијарди долара (*The International Institute for Strategic Studies* 2025; *European Council/Council of the European Union* 2025). Сегмент војне моћи у коме Русија има знатну предност је нуклеарно оружје. Тако Кремљ, са преко 4000, поседује највећи арсенал нуклеарних бојевих глава на свету, док друге две европске нуклеарне силе, Француска и Велика Британија, располажу са знатно скромнијим капацитетима од 290, односно 225 бојевих глава (*Kristensen et al.* 2025). Ипак, значај разлике у броју бојевих глава због специфичне разорности нуклеарног наоружања која спречава да буде коришћено као рационално средство у ратном сукобу, је умањен докле год је присутан елемент нуклеарног одвраћања.

Укупна моћ државе се најдиректније манифестује као претња када се проматра кроз њене офанзивне капацитете, односно способност да се угрози територијални интегритет или суверенитет друге земље по прихватљивој цени (*Walt* 1987, 24). Формулација прихватљива цена подразумева способност да се моћ пројектује уз релативно мали ризик по сопствену безбедност или стабилност политичког поретка. Додатно, на офанзивну моћ државе утиче и релативна предност коју офанзивна или дефанзивна дејства имају на бојишту у посматраним периодима.

У том контексту, рат у Украјини је пружио макар делимичну слику домета и ограничења руских офанзивних капацитета. Не улазећи у контроверзно питање шта је заправо био циљ Русије почетком ратног сукоба, анализираће се искључиво постигнути резултати на фронту¹. Пре инвазије 24. фебруара 2022. године, Москва је, укључујући и анектирани Крим, директно или индиректно контролисала око 7% украјинске територије (Saradzhyan, Arreguín-Toft, and Flood 2025). Готово четири године касније Русија контролише око 20% укупне територије Украјине и између 70% и 99% четири региона која су још током прве године рата формално додата у њен устав (Ott and Chau 2025; Al Jazeera 2022). Са актуелним темпом напредовања, процењује се да би руска војска до августа 2027. године могла да заузме целокупну Доњетску област у којој се тренутно воде најинтензивније борбе (Institute for Study of War 2025). Тај подухват би био комплетиран више од пет година од почетка сукоба. Додатно, физиономија руско-украјинског рата за сада није фаворизовала офанзиве великих размера. Тако је дуго најављивана украјинска контраофанзива 2023. доживела велики неуспех, док је руска летња офанзива 2025. године произвела само ограничени напредак (Barnes et al. 2023; The Economist 2025). Досадашњи ток сукоба је демонстрирао релативну предност дефанзивних дејстава. Територију је лакше бранити него освојити. У погледу адаптивности, руска војска је показала висок степен прилагодљивости изазовима савременог ратовања и правила је неопходне

¹ Постоје неслагања око опсега циљева председника Путина приликом покретања рата. Низ аутора сматра да је руски председник оригинално желео да збаци режим у Кијеву и успостави марионетску владу која би осигурала потчињавање Украјине интересима Москве (Plokhy 2023; Applebaum 2024; Driedger 2023; Трапара 2025). Са друге стране, Миршајмер сматра да војна стратегија Русије показује да су циљеви били ограничени и примарно фокусирани на заузимање истока и југоистока Украјине (Mearsheimer 2022). Додатно, за Миршајмерово виђење рационалности руске одлуке о инвазији Украјине видети предговор у: Mearsheimer and Rosato 2023.

тактичке промене током рата у Украјини. Дакле, она располаже знатним офанзивним капацитетима. Међутим, на Западу су пре и на самом почетку сукоба била присутна очекивања брзе и лаке руске победе, пада Кијева и окончања рата за неколико недеља (Renz 2024). Међутим, четири године од инвазије Москва и даље не контролише цео исток и југоисток Украјине. То сугерише да су њени офанзивни капацитети били прецењени.

Следећи неизоставни фактор је географска близина. Ту се појављују очекиване разлике између европских држава. Према анкети о спољнополитичким претњама коју је *YouGov* спровео у седам европских држава могуће је указати на општи тренд. Руску агресију као највећу претњу идентификовало је 62% испитаника у Данској, 57% у Литванији и 51% у Пољској, тај број је у Немачкој 36%, Француској 31%, а исто то у Шпанији и Италији сматра само 22%, односно 20% испитаних. Занимљиво је да незнатно мањи број анкетираних у Шпанији и Италији, 19% и 17%, највећи изазов види у спољној политици свог савезника САД (Kögömi and Sokelaere 2025). Укупно посматрано, истраживање је потврдило да је перцепција руске претње у директној корелацији са географском близином. Она је најизраженија код држава које се граниче или су релативно близу Русије.

Последњи елемент претње представљају агресивне намере. Државе које се перципирају као агресивне ће лакше подстаћи друге да их уравнотежавају (Walt 1987, 25). Одређивање намера се разликује од претходна три критеријума који су више објективне и материјалне природе. Оне су превасходно ствар процене и познавања контекста специфичне политичке елите. Важан индикатор намера је деловање држава (Nedeljković 2020, 187). То значи да се суд о интенцијама доноси на основу образаца понашања.

За бројне европске државе Москва се посматра као несумњиво агресивни актер. Такав став доминира и у Стратешком компасу ЕУ наглашавајући јединство уније против „неизазване и неоправдане” руске инвазије на

Украјину која нарушава принципе повеље Уједињених нација (УН) и подрива европску и глобалну стабилност и безбедност (EU 2022, 14). На такву перцепцију утиче и све одлучније деловање Москве у првим деценијама 21. века. Услед делимичне обнове моћи, жеље за статусним признањем, али и претње наставка експанзије НАТО, она је постајала сила склонија ризику. Након првобитне употребе силе ради заштите сопственог територијалног интегритета у Чеченским ратовима, Русија је током 21. века први пут показала спремност да војно интервенише изван својих граница како би зауставила источно ширење НАТО у Грузији 2008. и Украјини 2014. године, а затим је демонстрирала како вољу, тако и способност, да пројектује моћ ван свог непосредног суседства, односно бившег СССР, учешћем у Сиријском грађанском рату. Кулминацију тог тренда представља рат у Украјини од 2022. године (Preradović 2025, 560–561). Наведени образац понашања пружа одређено оправдање европским страховима. Међутим, намере не треба посматрати одвојено од капацитета актера. Могућност њихове реализације увек зависи од доступних средстава. Према широко прихваћеном уверењу, задатак да буде мост између војних средстава и политичких циљева има стратегија (Simić 2009, 164). У интеракцији са политиком, она „повратно ограничава њена стремљења свдећи је и враћајући у оквире реалног” (150). Рационално стратешко мишљење не може да почива на фундаменталном раскораку између циљева и средстава. То значи да за европске државе Русија „представља потенцијални изазов, али стратеги морају да избегну преурађене закључке о томе да ли, где, када и како” (Posen 2025, 9).

Укупно посматрано, Москва је велика сила са знатним офанзивним капацитетима која се граничи са делом чланица ЕУ, а чије намере знатан део политичког и војног естаблишмента старог континента тумачи као агресивне. Међутим, руски ресурси самостално заостају за комбинованим европским, док њена конвенционална војна

моћ није довољна да угрози безбедност читавог континента. Алармистичка реторика не одговара реалним пропорцијама руске претње која не угрожава целокупну европску безбедносну архитектуру.

ДИВЕРГЕНТНИ ИНТЕРЕСИ УНУТАР ЕУ

У одсуству уједињујуће претње континенталних размера до изражаја долазе разлике у интересима појединачних држава чланица ЕУ. То се поготово односи на осетљива питања високе политике, попут одбране и безбедности. За једну организацију чији корени су у економском повезивању континента разореног светским ратовима ради одговора на опасност унутрашње нестабилности и спољног совјетског притиска, интеграција у сектору одбране је увек била изазовна. Њени иницијални покушаји сежу и у време пре стварања самих Европских заједница са Денкершким споразумом 1947. године између Француске и Британије о узајамној помоћи у случају агресије, коме се годину дана касније документом потписаним у Бриселу придружују државе Бенелукса (Quinlan 2001, 1). Мотивација за ове споразуме је била и у страху од могуће обнове немачког реваншизма након Другог светског рата. Најамбициознији покушај сарадње током прошлог века је представљао Плевенов план, који је предвиђао успостављање Европске одбрамбене заједнице под колективном политичком контролом земаља чланица, од кога се одустало 1954. године услед противљења Француске (2). До краја Хладног рата аутономна интеграција европске одбране је остала ограничена услед централности трансатлантског војног савеза, НАТО, са његовим јасним фокусом на претњу коју је представљала совјетска политика и моћ (13). У деценијама након пада Берлинског зида, симбола блоковског надметања две суперсиле, сарадња у овој области је продубљена и институционализована у виду Заједничке безбедносне и одбрамбене политике ЕУ (ЗБОП) (Bickerton, Irondelle and Menon 2011). Међутим, та интеграција је још

увек далеко од идеала европске стратешке аутономије који би омогућио унији да „говори језиком моћи” (Тосси 2021, 8–9).

Дакле, чувено питање, које је наводно Хенри Кисинџер (*Henry Kissinger*) поставио својим колегама, а гласи „који тачно број телефона треба да назовем да бих добио Европу?”, остаје актуелно. Релевантно за укупни наступ ЕУ на међународној сцени, оно још више важи за питања одбране. Наде да ће рат у Украјини и манихејски дискурс о руској претњи континент приближити одговору на њега изгледају илузорно. На то утичу и два важна тренда која осликавају дивергентне интересе појединих држава чланица ЕУ, али и однос европских земаља и њиховог најважнијег трансатланског савезника, додатно отежавајући изградњу кохезивног приступа питањима одбране.

Први се односи на тренд ресуверенизације и већи нагласак на значај националне државе као примарног извора политичког легитимитета међу чланицама ЕУ. Он се ослања на дугу традицију која је европску интеграцију проматрала првенствено као подухват појединачних земаља у некој врсти лабаве конфедерације насупрот амбициознијим пројектима чији је крајњи циљ био стварање европске федерације са опсежним наднационалним ингеренцијама. Два супротстављена правца мишљења су персонификовали ставови два Француза, Жана Монеа (*Jean Monnet*), као заговорника јединствене Европе у којој би ефективна моћ лежала у заједничким институцијама, и Шарла де Гола (*Charles de Gaulle*), према коме је императив европске сарадње увек ограничен интересима и улогом националних држава (Троитиño 2008, 139). За данашње настављаче де Головог гесла „Европе држава” актуелна ЕУ представља претерано бирократизовану и отуђену организацију чију моћ је потребно ограничити.

Они су, креативном применом Швелерове теорије равнотеже интереса, „шакали” унутар ЕУ. Не *a priori* противници интеграције, нити евроскептици у пуном

смислу те речи, њихова уверења гравитирају ка делимичним модификација структуре уније и за циљ преваходно имају спречавању даљег ширења наднационалних овлашћења. Посебан фокус стављају на очување националног суверенитета и културног идентитета држава чланица, за које сматрају да су угрожени илегалним миграцијама и декадентним друштвеним вредностима. Дух времена који је дао ветар у леђа таквим снагама је обликован Брезитом и победама Доналда Трампа (*Donald Trump*) на америчким председничким изборима 2016. и 2024. године. Најочигледније примере „шакала” унутар ЕУ представљају политике појединих држава Централне и Источне Европе, попут Мађарске и Словачке. Међутим, тај феномен није ограничен на земље некадашњег совјетског блока, већ политичке снаге нове деснице бележе знатан раст и у Западној Европи, што су показали резултати парламентарних избора у Немачкој 2025, односно Француској 2024. године (Zeier and Grün 2025; France 24 2024). Како примећује Иван Крастев данас „Запад имитира Исток: ставови јавности у Западној Европи су почели да личе на сентимент у Источној Европи током мигрантске кризе 2015. године” (Krastev 2025).

Таква конвергенција је успон популистичке деснице претворила у паневропски феномен који изазива *status quo* уније на два основна начина. Први се односи на питање расподеле надлежности између Брисела и националних влада, где они наступају као одлучни заговорници суверенитета чланица наспрам тенденција дубље европске интеграције. У фаворизовању одлучивања на нивоу држава у односу на одлуке које сматрају наметнутим од стране институција ЕУ, нова европска десница види важну компоненту очувања националног суверенитета (Patriots for Europe 2025). Други подразумева преиспитивање доминантног концепта европских вредности садржаног у оснивачким споразумима уније, декларацијама и повељама. Формалистичко, правно и политичко одређење европских вредности укључује: људско достојанство, слободу, демократију, једнакост,

владавину права и поштовање људских права (Ivić 2019, 103). Укратко основне елементе одређења савремене либералне демократије. Управо се први део те синтагме, либерална демократија, нашао на удару популистичке деснице. Тако мађарски премијер Виктор Орбан (*Orbán Viktor*) истиче да „демократија није нужно либерална. Само зато што нешто није либерално, то и даље може бити демократија” (Krastev 2021, 158). Као алтернатива се постулира демократија без либерализма, владавина изабраних представника народа без пратећих ограничења и поделе моћи. То уверење лежи у основи концепта „илибералне демократије” који нагрizza вредносну кохезију ЕУ.

Институционалну димензију њиховом деловању је пружио оснивање политичке групе „Патриоте за Европу” (*Patriots for Europe*) у Европском парламенту 2024. године, која је као званичне приоритете дефинисала очување националног суверенитета, заштиту граница, заустављање илегалних миграција, осигуравање послова и просперитета, као и одбрану слободе говора (*Patriots for Europe 2025*). Комбинацијом нагласка на суверенизму и изазивањем постојећег вредносног оквира ови актери теже модификацији тренутних аранжмана уније.

Додатно, дивергентни погледи унутар ЕУ на питања односа Брисела и националних влада нису само резултат идеосинкратичких чинилаца или партикуларне идеологије. Тако наведена анкета *YouGov* показује да су јавна мњења држава чланица скептична према већој улози ЕУ у одбрани. Осим у Шпанији и Литванији, већина испитаника у осталих 5 земаља сматра да националне владе треба да доносе одлуке о одбрани и безбедности, независно од уније (Körömi and Sokelaere 2025). То није охрабрујући показатељ за заговорнике интегрисане паневропске одбране.

Други шири тренд од значаја за јединство ЕУ у погледу одбрамбене политике се односи на будућност безбедносних аранжмана између Европе и САД. Дуго сматрани златним примером плуралистичке безбедносне заједнице, према

одређењу Карла Дојча (*Karl Deutsch*), трансатлантски односи се налазе у турбулентном периоду (*Deutsch et al. 1957*). Важан разлог за то су промене које се у деценијама након краја Хладног рата одиграле на нивоу међународног система, постепено преобликујући стратешке приоритете глобално најмоћније силе, САД. Након зенита униполарности који је пратио пад Берлинског зида, у првим деценијама 21. века долази до деконцентрације моћи у процесу који Фарид Закарија (*Fareed Zakaria*) назива „успоном осталих” (*Zakaria 2008, 1*). Најважнији резултат тих промена је нагли раст моћи Кине. Пекинг се са другом највећом економијом света по номиналном БДП, а првом по истом показатељу прилагођеном за паритет куповне моћи и са све већим војним улагањима, профилисао као централни конкурент актуелном хегемону (*World Bank 2025; Cheng 2025*). Први пут од када је крајем 19. и почетком 20. века САД постала велика сила, нови потенцијални регионални хегемон није европска држава. Било да се радило о Вилхелмовој Немачкој, нацистичкој Немачкој или Совјетском Савезу, стари континент је за Вашингтон био централно поприште надметања за глобалну надмоћ. Савремена транзиција моћи се одвија од Запада ка Истоку, а све више делује као да, како тврди Параг Кана (*Parag Khanna*) „будућност припада Азији” (*Kana 2019*). У таквом контексту стратешки значај Европе за Вашингтон опада. То показује и нова Стратегија националне безбедности САД, у којој се она наводи тек након Западне хемисфере и Индо-Пацифика (*The White House 2025*).

Не изненађује да тензије у односима Вашингтона и низа европских престоница постају очигледније од повратка председника Трампа, традиционално неповерљивог према савезницима, у Белу кућу. Поједини европски лидери су тај догађај описали као „електрошок” за континент (*Caulcutt 2025*). Чинило се да првих неколико месеци његовог мандата потврђују те страхове, поготово након говора потпредседника Венса (*JD Vance*) на Минхенској конференцији о безбедности у којој је истакао да централну претњу Европи не

представља ни Русија ни Кина, већ унутрашње одустајање од фундаменталних вредности, попут слободе говора, а сличан тон је присутан и у Стратегији националне безбедности, донетој крајем 2025. године, где се наглашава да се континент суочава са опасношћу „цивилизацијског брисања” (The Guardian 2025b; The White House 2025). Међутим, одређени *modus vivendi*, макар у погледу безбедносних аранжмана, је пронађен до самита НАТО у Хагу јуна 2025. године. Тада је, на инсистирање америчког председника, договорено повећање улагања у одбрану и трошкова повезаних са одбраном и безбедношћу на 5% БДП годишње (NATO 2025). Тиме је декларативно постигнут један од циљева нове америчке администрације који се односи на прераспodelу терета међу савезницима. Ипак, привидни успех је замаскирао растуће неповерења дела европских земаља у дугорочну америчку заштиту. Тако је немачки канцелар Фридрих Мерц нагласио да Европа, а самим тим и Немачка, мора да постане знатно независнија од САД у безбедносној политици (Reuters 2025). Да ли су такве најаве реалне? Имају ли државе које су најавиле огромна улагања у одбрану како би одобровољиле нову америчку администрацију суштинску вољу да развију капацитете аутономне од исте? Тренутни фокус је више на задржавању интереса САД за Европу него изградњи европске стратешке аутономије. Упркос незадовољству волунтаризмом и хировима појединих администрација у Вашингтону, европске државе и даље радије бирају амерички кишобран него ризик преузимања одговорности за безбедност властитог континента.

Укупно посматрано, руска претња у својим реалним димензијама, лишена реторичког преувеличавања, није пружила довољан импулс за превазилажење постојећих разлика унутар ЕУ. Прво, јачање идеологија и политичких покрета који стављају већи акценат на националну државу је не само повећало скептицизам према покушајима даље интеграције, већ је довело у питање и постојећу расподелу надлежности између Брисела и влада земаља чланица.

Преовлађујући политички трендови на континенту не фаворизују озбиљне помаке у правцу заједничке европске одбране. Друго, европске државе настављају да посматрају НАТО као примарни гарант сопствене безбедности упркос кризи трансатлантских односа и све очигледнијој промени стратешких приоритета САД. Како је самит алијансе у Хагу показао, оне се за сада пре надају да ће одобровољити „новог шерифа у граду”, него пронаћи алтернативу америчкој заштити. У таквим околностима финансијски амбициозни планови Европске комисије, попут “ReArm Europe” који предвиђа мобилизацију до 800 милијарди евра за инвестиције у европске одбрамбене капацитете, ће пре повећати оперативне способности појединачних држава чланица, а не дати подстицај развоју јединственог војно-индустријског комплекса ЕУ (The Guardian 2025a). Одсуство обнове власититих индустријских капацитета ће Европу оставити у зависном положају, првенствено ослоњену на увоз америчког оружја. Такав развој би континент додатно удаљио од било какве стварне аутономије у сфери одбране.

ЗАКЉУЧАК

Рат у Украјини представља највећи сукоб у Европи од Другог светског рата. Повратак конфликта тих размера на континент чија је кључна наднационална организација – ЕУ, дуго експлицитно промовисана као мировни пројекат, уздрмала је европске политичке елите. Њихова ужурбана потрага за одговором је као контуру решења понудила милитаризацију уније у амбициозном покушају изградње заједничких одбрамбених капацитета. Није ли руска инвазија удахнула нови живот идеји европске стратешке аутономије? Разоткрила непоузданост дугорочног ослањања на САД зарад заштите старог континента? Можда је макар коначно демонстрирала да, позајмљујући терминологију Роберта Кејгана (*Robert Kagan*), Венера мора да пронађе

начин да постане сличнија Марсу (Kagan 2003)?² Изгубљена у тим питањима и заклоњена манихејском реториком била је дискусија о реалној размери руске претње за европску безбедност, као и могућностима постизања консензуса међу чланицама ЕУ око изазова изградње заједничке одбране. Те теме су разматране у овом раду.

Као алат за анализу пропорција руске претње континенталној безбедности послужила је теорија равнотеже претње. Њена примена је показала да руска свеукупна моћ заостаје за европским комбинованим ресурсима, да су офанзивни капацитети Москве знатни, али је рат у Украјини демонстрирао и њихова ограничења, да степен претње варира међу европским земљама зависно од њихове близине Русији и да постоји перцепција агресивних намера, коју међутим, у складу са логиком стратешког мишљења, не треба посматрати одвојено од капацитета актера. Укупно посматрано, савремена Русија је најслабија од три велике силе у међународном систему, а њена војска ни након 4 године рата није освојила цео исток и југоисток Украјине. Додатно, латентна моћ земље, односно популација и економија, заостаје за збирним ресурсима европских држава, иако су војне снаге Москве краткорочно боље припремљене за сукоб. Дакле, Русија, за разлику од некадашњег СССР, није потенцијални европски хегемон. Сведена на своје реалне димензије, за огромну већину чланица ЕУ Москва не представља егзистенцијалну претњу. Без уједињујуће опасности попут појаве потенцијалног хегемона, дивергентни интереси унутар уније ће наставити да отежавају развој кохезивног приступа питањима одбране и безбедности. Било да се ради о „шакалима” који инсистирају на очувању прерогатива националних држава наспрам амбициознијих планова даље интеграције или несугласицама око најбољег начина да се поставе према САД у кризи трансатлантских

² Кејган је сликовито тврдио да су Американци, који настањују Хобсов свет силе, са Марса, док су Европљани, инспирисани Кантовим идеалима, са Венере.

односа, рат у Украјини није фундаментално приближио континент стратешкој аутономији. Ера обнове надметања великих сила је поново показала старе бољке ЕУ када треба да се пројектује тврда моћ. У тој ситуацији такав уникатан политички конструкт има проблем у јасном дефинисању правца деловања, остајући „раштимовани оркестар”, пре него „добро увежбани ансамбл”.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Al Jazeera*. 2022. “Russia’s Putin signs laws annexing occupied Ukrainian regions”. *Al Jazeera*. October 5, 2022. <https://www.aljazeera.com/news/2022/10/5/putin-signs-laws-annexing-4-ukrainian-regions>.
- Applebaum, Anne. 2024. “How the War Will End”. In *War in Ukraine: Conflict, Strategy, and the Return of a Fractured World*, ed. Hal Brands, 85–95. Baltimore: John Hopkins University Press.
- Barnes E. Julian, Eric Schmitt, David E. Sanger, and Thomas Gibbons Neff. 2023. “U.S. and Ukraine Search for a New Strategy After Failed Counteroffensive”. *The New York Times*. December 11, 2023. <https://www.nytimes.com/2023/12/11/us/politics/us-ukraine-war-strategy.html>.
- Bickerton, Chris, Bastien Irondelle, and Anand Menon. 2011. “Security Co-operation beyond the Nation-State: The EU’s Common Security and Defence Policy”. *Journal of Common Market Studies* 49 (1): 1–21. DOI: 10.1111/j.1468-5965.2010.02126.x.
- Caulcutt, Clea. 2025. “Trump’s return is an ‘electroshock’ for Europe, says Macron”. *Politico*. February 14, 2025. <https://www.politico.eu/article/donald-trump-return-electroshock-europe-emmanuel-macron>.
- Cheng, Evelyn. 2025. “China to raise defense spending by 7.2% in 2025 to ‘firmly safeguard’ national security”. *CNBC*. March 4, 2025. <https://www.cnn.com/2025/03/05/china->

- to-raise-defense-spending-by-7point2percent-in-2025.html.
- Cohen, Roger. 2025a. “Army Chief Ignites Uproar After Saying France Must ‘Accept Losing Our Children’”. *The New York Times*. November 26. <https://www.nytimes.com/2025/11/24/world/europe/france-voluntary-military-service.html>.
- Cohen, Roger. 2025b. “Macron Calls Putin a ‘Predator’ and an ‘Ogre’”. *The New York Times*. August 19. <https://www.nytimes.com/2025/08/19/world/europe/macron-putin-predator-russia-ukraine-war.html>.
- Connor, Richard. 2025. “German chancellor: Ukraine’s sovereignty is nonnegotiable”. *Deutsche Welle*, November 23, 2025. <https://www.dw.com/en/dw-exclusive-merz-warns-ukraines-sovereignty-is-nonnegotiable/a-74854890>.
- Deutsch, Karl, Sydney Burrell, Robert Kann, Lee Maurice, Martin Lichterman, Raymond Lidngren, Francis Loewenheim, and Richard VanWagenen. 1957. *Political Community and the North Atlantic Area – International Organization in the Light of Historical Experience*. New Jersey: Princeton University Press.
- Driedger, Jonas J. 2023. “Risk Acceptance and Offensive War: The Case of Russia under the Putin Regime”. *Contemporary Security Policy* 44 (2): 199–225. DOI: 10.1080/13523260.2023.2164974.
- EU. 2022. “A Strategic Compass for Security and Defence.” *EEAS*. Last accessed December 7, 2025. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/strategic_compass_en3_web.pdf.
- EU. 2025. “CELAC-EU Summit: Press Statement by High Representative / Vice-President Kaja Kallas”. *EEAS*. November 9, 2025. https://www.eeas.europa.eu/eeas/celac-eu-summit-press-statement-high-representative-vice-president-kaja-kallas_en.

- European Council/Council of the European Union. 2025. “EU defence in numbers”. *European Council/Council of the European Union*. Last accessed December 7, 2025. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/defence-numbers>.
- Eurostat. 2025. “EU population increases for the 4th consecutive year”. *Eurostat*. July 11, 2025. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250711-1>.
- France 24. 2024. “2024 French legislative elections: Results of the second round”. *France 24*. July 4, 2024. <https://www.france24.com/en/france/20240704-2024-french-legislative-elections-results-of-the-second-round>.
- Global Firepower. 2025. “2025 Military Strength Ranking”. *Global Firepower*. Last accessed December 7, 2025. <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php>.
- Institute for Study of War. 2025. “Russian Offensive Campaign Assessment, November 26, 2025”. *Understanding War*. November 26, 2025. <https://understandingwar.org/research/russia-ukraine/russian-offensive-campaign-assessment-november-26-2025>.
- Ivic, Sanja. 2019. “The Concept of European Values”. *Cultura. International Journal of Philosophy of Culture and Axiology* 16 (1): 103–117. DOI: 10.3726/cul012019.0007.
- Kagan, Robert. 2003. *Of Paradise and Power: America and Europe in the New World Order*. New York: Alfred A. Knopf.
- Kana, Parag. 2019. *Budućnost pripada Aziji*. Beograd: Centar za međunarodnu saradnju i održivi razvoj – CIRSD.
- Körömi, Csongor, and Hanne Cokelaere. 2025. “The closer to Russia the greater the fear, opinion poll finds”. *Politico*. October 20, 2025. <https://www.politico.eu/article/russia-opinion-poll-closer-border-fear-yougov-eu-countries>.
- Krastev, Ivan. 2021. “Eastern Europe’s Illiberal Revolution – The Long Road to Democratic Decline”. In *The Emergence of Illiberalism – Understanding a Global Phenomenon*, eds.

- Boris Vormann and Michael D. Weinman, 157–165. New York: Routledge.
- Krastev, Ivan. 2025. “The Paradox of Europe’s Trumpian Right - How America’s Weaponization of Ideology Could Backfire”. *Foreign Affairs*. November 27, 2025. <https://www.foreignaffairs.com/europe/paradox-europes-trumpian-right>.
- Kristensen, Hans, Matt Korda, Eliana Johns, Mackenzie Knight-Boyle, and Kate Kohn. 2025. “Status of World Nuclear Forces”. *Federation of American Scientists*. Last accessed December 8, 2025. <https://fas.org/initiative/status-world-nuclear-forces>.
- Lippmann, Walter. 1943. *U.S. Foreign Policy: Shield of the Republic*. Boston: An Atlantic Monthly Press Book.
- Marangé, Céline. 2019. “Russia”. In *Comparative Grand Strategy – A Framework and Cases*, eds. Thierry Balzacq, Peter Dombrowski, and Simon Reich, 50–72. Oxford: Oxford University Press. DOI: 10.1093/oso/9780198840848.003.0003.
- Mearsheimer, John. 2022. “The Causes and Consequences of the Ukraine War”. *CIRSD*. <https://www.cirsd.org/en/horizons/horizons-summer-2022-issue-no.21/the-causes-and-consequences-of-the-ukraine-war>.
- Mearsheimer, John, and Sebastian Rosato. 2023. *How States Think – The Rationality of Foreign Policy*. New Haven & London: Yale University Press.
- Miršajmer, Džon. 2017. *Tragedija politike velikih sila*. Beograd: Čigoja štampa.
- Morgentau, Hans. 2014. *Teorija međunarodne politike – borba za moć i mir*. Podgorica: CID.
- NATO. 2025. “Overview - 2025 NATO Summit in The Hague”. *NATO*. Last accessed January 4, 2026. <https://www.nato.int/en/news-and-events/events/2025/6/overview---2025-nato-summit-in-the-hague>.

- Nedeljković, Stevan. 2020. *Strategija uravnotežavanja u međunarodnim odnosima, studija slučaja: francusko i nemačko uravnotežavanje Sjedinjenih Američkih Država posle Hladnog rata*. Doktorska disertacija. Univerzitet u Beogradu: Fakultet političkih nauka.
- Nedeljković, Stevan. 2025. *Ravnoteža moći: od Tukidida do Trampa*. Beograd: Akademska knjiga, Fakultet političkih nauka.
- Ott, Haley, and Nicole Brown Chau. 2025. “Maps show Ukrainian territories claimed by Russia amid talks on possible end to war”. *CBS News*. August 19, 2025. <https://www.cbsnews.com/news/maps-ukrainian-territories-claimed-by-russia-war>.
- Patriots for Europe. 2025. “Priorities”. *Patriots for Europe*. Last accessed December 28, 2025. <https://www.patriotsforeurope.eu/#priorities>.
- Plochy, Serhii. 2023. *The Russo-Ukrainian War: The Return of History*. UK: Allan Lane.
- Posen, Barry. 2025. “European Military Autonomy: What Comes First?” *Survival* 67 (5): 7–28. DOI: 10.1080/00396338.2025.2561479.
- Preradović, Nikola. 2025. „Sklonost riziku kao ograničavajući faktor u stvaranju rusko-kineskog saveza”. *Međunarodna politika* 76 (1194): 549–570. DOI: 10.18485/iipe_mp.2025.76.1195.6.
- President of Russia. 2025. “Valdai Discussion Club meeting”. *Kremlin*. October 2, 2025. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/78134>.
- Quinlan, Michael. 2001. *European Defense Cooperation – Asset or Threat to NATO?* Washington: Woodrow Wilson Center Press.
- Renz, Bettina. 2024. “Western Estimates of Russian Military Capabilities and the Invasion of Ukraine”.

Problems of Post-Communism 71 (3): 219–231. DOI: 10.1080/10758216.2023.2253359.

Reuters. 2025. “Germany’s Merz: Europe must become less dependent on United States”. *Reuters*. December 9, 2025. <https://www.reuters.com/world/germanys-merz-europe-must-become-less-dependent-united-states-2025-12-09>.

Rosato, Sebastian. 2011. *Europe United - Power Politics and the Making of the European Community*. Ithaca and London: Cornell University Press.

Saradzhyan, Simon, Ivan Arreguín-Toft, and Angelina Flood. 2025. “3 Years Later: What Russia’s Aggression in Ukraine Has Cost It and What It’s Gained”. *Belfer Center for Science and International Affairs*. February 24, 2025. <https://www.belfercenter.org/research-analysis/3-years-later-what-russias-aggression-ukraine-has-cost-it-and-what-its-gained>.

Schweller, Randal. 1994. “Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back In”. *International Security* 19 (1): 72–107. DOI: 10.2307/2539149.

Simić, Dragan. 2009. *Svetska politika*. Beograd: Čigoja štampa.

The Economist. 2025. “Russia’s latest big Ukraine offensive gains next to nothing, again”. *The Economist*. October 17, 2025. <https://www.economist.com/interactive/europe/2025/10/17/russia-latest-big-ukraine-offensive-gains-next-to-nothing-again>.

The Guardian. 2025a. “EU chief unveils €800bn plan to ‘rearm’ Europe”. *The Guardian*. March 4, 2025. <https://www.theguardian.com/world/2025/mar/04/eu-plan-to-bolster-europes-defences-could-raise-800bn-for-ukraine>.

The Guardian. 2025b. “JD Vance stuns Munich conference with blistering attack on Europe’s leaders”. February 14, 2025. <https://www.theguardian.com/us-news/2025/feb/14/jd-vance-stuns-munich-conference-with-blistering-attack-on-europes-leaders>.

- The Guardian*. 2025c. “The week Europe realised it stands alone against Russian expansionism”. November 29, 2025. <https://www.theguardian.com/world/2025/nov/29/the-week-europe-realised-it-stands-alone-against-russian-expansionism>.
- The International Institute for Strategic Studies. 2025. “*The Military Balance 2025*”. *IISS*. Last accessed December 20, 2025. <https://www.iiss.org/publications/the-military-balance/2025/the-military-balance-2025>.
- The White House. 2025. “National Security Strategy of the United States of America”. *The White House*. Last accessed December 20, 2025. <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2025/12/2025-National-Security-Strategy.pdf>.
- Tocci, Nathalie. 2021. *European Strategic Autonomy: What It Is, Why We Need It, How to Achieve It*. Rome: Istituto Affari Internazionali (IAI).
- Trapara, Vladimir. 2025. „Šta Putin zapravo želi u Ukrajini?” *Međunarodna politika* 76 (1993): 7–28. DOI: 10.18485/iipe_mp.2025.76.1193.1.
- Troitiño, David Ramiro. 2008. “De Gaulle and the European Communities”. *Proceedings of the Institute for European Studies* (4): 139–152.
- Volc, Kenet. 2008. *Teorija međunarodne politike*. Beograd: Centar za civilno-vojne odnose.
- Walt, Stephen. 1987. *The Origins of Alliances*. Ithaca and London: Cornell University Press.
- World Bank. 2025. “GDP (current US\$)”; “GDP, PPP (current international \$)”. *World Bank*. Last accessed December 20, 2025. https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?most_recent_value_desc=true; https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.PP.CD?most_recent_value_desc=true.

- Worldometer. 2025. “Russia population”; “European Countries by Population”. *Worldometers*. Last accessed December 3, 2025. <https://www.worldometers.info/world-population/russia-population>; <https://www.worldometers.info/population/countries-in-europe-by-population>.
- Zakaria, Fareed. 2008. *The Post-American World*. New York: W.W. Norton & Company.
- Zeier, Kristin, and Gianna-Carina Grün. 2025. “German election results explained in graphics”. *Deutsche Welle*, February 27, 2025. <https://www.dw.com/en/german-election-results-explained-in-graphics/a-71724186>.

Nikola Preradović*

Strategic Research Institute, University of Defence, Belgrade

“AN OGRE AT OUR DOORSTEP” – CAN THE RUSSIAN THREAT UNITE EUROPE?*

Resume

This paper examines whether the perception of a Russian threat can serve as a unifying force for the European Union (EU) in the field of security and defense. Triggered by Russia’s invasion of Ukraine, European political discourse has increasingly framed Moscow as an aggressive and expansionist power posing a continental-scale danger. This narrative, vividly articulated by French President Emmanuel Macron’s depiction of Russia as an “ogre at Europe’s doorstep,” has been used to justify accelerated militarization, deeper defense integration, and renewed calls for European strategic autonomy independent of the United States. The paper critically reassesses these assumptions. The central argument is that emphasizing the Russian threat is insufficient to generate a cohesive and unified European defense policy. The analysis proceeds along two main lines. First, it questions the credibility of portraying Russia as an existential threat to the entire European security architecture. Second, it demonstrates that Russia’s actions do not generate uniform levels of concern across EU member states due to divergent threat

* E-mail address: nikola.preradovic@mod.gov.rs;
ORCID: 0009-0007-9571-4258.

** This paper was presented at the conference “Perspectives of Political Sciences in Contemporaray Society IV”, held on December 4–5, 2025, organized by the Institute for Political Studies, Belgrade.

perceptions and particular interests. The theoretical framework is grounded in realism, primarily Stephen Walt's theory of the balance of threat and Randall Schweller's theory of the balance of interests. The balance of threat approach highlights that states respond not simply to power but to a combination of aggregate capabilities, geographic proximity, offensive capabilities, and perceived intentions. Applying these criteria shows that while Russia remains a major power with significant military capacity — especially in nuclear weapons — its overall resources lag behind the combined economic, demographic, and military capacities of the EU. The war in Ukraine has further exposed the limits of Russian conventional power: despite four years of fighting, Russia has failed to secure a decisive victory, indicating that its offensive capabilities were widely overestimated prior to the invasion. Consequently, Russia does not constitute a potential European hegemon comparable to the Soviet Union during the Cold War. Threat perception within Europe also varies significantly. States geographically closer to Russia often perceive Moscow as a far greater danger than Southern and Western European countries. Public opinion data confirms that proximity strongly correlates with threat perception, undermining the idea of a shared, continent-wide sense of existential danger. In the absence of a unifying threat of hegemonic proportions, divergent interests within the EU become more salient. Here, Schweller's balance of interests theory is particularly useful. The paper argues that several EU member states and political movements behave as "jackals": actors dissatisfied with certain aspects of the status quo but unwilling to accept the costs

and risks of radical change. This dynamic is visible in the rise of sovereigntist and populist forces that resist further supranational integration, especially in sensitive areas such as defense and security. These trends weaken political support for a genuinely integrated European defense. At the same time, uncertainty about the future of transatlantic relations complicates European strategic choices. Although concerns about declining U.S. commitment — especially after Donald Trump’s return to the White House — have intensified calls for autonomy, most European states still prioritize preserving the NATO framework and American security guarantees over assuming full responsibility for continental defense. The paper concludes that the war in Ukraine has not fundamentally transformed the EU into a cohesive strategic actor. Russia represents a serious but limited challenge rather than an existential threat to Europe as a whole. Without such a unifying danger, internal divisions, competing national interests, and continued reliance on the United States will continue to obstruct the development of a unified European defense and genuine strategic autonomy.

Keywords: Russia, European Union, war in Ukraine, defense, threat, national interest

*** Овај рад је примљен 1. фебруара 2026. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 4. марта 2026. године.